

S. R. Minis, A. R. E. de Heer, ed., *Een seer magnifiek Stadthuys. Tien studies over de bouw en de inrichting van het stadhuis te Maastricht* (Leids Kunsthistorisch Jaarboek; Delft: Delftsche Uitgevers Maatschappij, 1985, 200 blz., f29,50, ISBN 90 6562 070 2).

In 1685 werd de bouw van het Maastrichtse stadhuis voltooid. Dat was aanleiding voor het Leids studentenstreekgezelschap 'Limburgia' dat in 1985 zijn veertigjarig bestaan vierde om bovengenoemde bundel uit te geven. De titel werd ontleend aan A. Gonsales, *Hierusalemse Reyse* (Antwerpen, 1673).

H. H. E. Wouters opent met een erudiete bijdrage waarin hij de stadsgeschiedenis beschrijft tegen de achtergrond van de capitulatie voor Frederik Hendrik in 1632, waardoor de stad de Staten-Generaal als soeverein kreeg naast de bisschop van Luik, een gewaardeerde schakel met de toenmalige bondgenoot Frankrijk. Maastricht werd de enige stad in de Nederlanden waar openbare godsdienstuitoefening aan katholieken en protestanten werd toegestaan, zij het dat dit werd uitgedrukt in de norm van pariteit in de vertegenwoordigende lichamen van bestuur, wat niet in overeenstemming was met de numerieke verhoudingen der beide gezindten. De welvaart kwam via het garnizoen en de aanleg van vestingwerken terug.

Het in klassicistisch-barokke stijl gebouwde stadhuis werd door de Staten-Generaal betaald uit de belastingopbrengsten der generaliteitslanden en werd volgens de inzichten en de smaak van de stadsbestuurders ingericht. Hierover handelen de bijdragen die zijn opgenomen na de studie van K. Ottenheim, die onthullend is voor de bouwkundig-esthetische inzichten van de toenmalige magistraat, die, zo toont hij aan, de waarde en het belang van het helder en zuiver geproportioneerd ontwerp niet ten volle heeft begrepen. Onder verantwoordelijkheid van stadsbouwmeester Pesser werden de maten, de functies van de vertrekken, de proportionering en de pilasterorde gewijzigd. In de plattegrond bleef de tweeherigheid weerspiegeld.

S. Minis schrijft over de inrichting tussen 1614 en 1814 en voegt daar een nauwkeurige catalogus aan toe van de meubelen, de aankleding, de schilderijen, voorwerpen van kunstnijverheid en de historische objecten, waardoor de documentaire waarde van deze bundel blijvend wordt. A. R. E. de Heer wijdt een studie aan de plafondschilderingen door Theodorus van der Schuer, waarvan hij het iconografisch programma en de moraliserende strekking helder uiteenzet. L. L. Minis besteedt aandacht aan de negen gerechtigheidspanelen waarvan het oudste, toegeschreven aan Jan van Brussel nog afkomstig is uit het vorige stadhuis 'De Lanscroon'. C. Vogelaar brengt de studie van de drie series wandtapijten op hedendaags peil en trekt vergelijkingen met tapijten uit dezelfde tijd, 1700-1750, te Brussel, Parijs en Wenen. E. Koldewey analyseert het goudleerbehang in de burgemeesterskamer: Spaans leer met chinoiserie, te Maastricht uitzonderlijkerwijze toegepast in een representatieve ruimte. Waardevol is eveneens de studie van C. Schulte-Van Wersch en A. Schulte over het fraaie stucwerk rond 1735 door Vasalli aangebracht op plafonds, wanden en schoorsteenmantels. Toevalligerwijze kon uit een Maastrichts burgerhuis in 1922 werk overgebracht worden naar het stadhuis van een eveneens uit Tessino afkomstig kunstenaar, Gagini, die burger van Maastricht werd in 1792. Het carillon, eigenlijk een bestelling van de stad Hulst, is het onderwerp van de bijdrage van G. M. I. Quaedvlieg. Het carillon werd bij Hemony gegoten in 1663-1664; in 1875 werd het uitgebreid. Tenslotte bespreekt M. Madou twee Catalaanse schilderijen die zij toeschrijft aan Domingo Val, 'pintor de Tortosa'.

Als men voorbijgaat aan de recente toevoegingen, zoals in deze bundel gebeurt: aan de detonerende plafonddecoratie van Charles Eyck en het boers meubilair in de collegkamer, aan de inrichting in Mussolinistijl van een der wethouderskamers, aan de aankleding van de huidige raadszaal waarvan geenszins de esthetische suggestie uitgaat

dat volgens de grondwet de Raad aan het hoofd van de gemeente staat, dan valt er over niets dan schoonheid te berichten. Maastricht is dan een uitstekend gedocumenteerd en doeltreffend geïllustreerd boekwerk rijker, een Baedeker voor het 'magnifiek Stadthuys'.

C. A. A. Linssen

H. P. Fölting, *De vroedschap van 's-Gravenhage 1572-1795* ('s-Gravenhage: H. P. Fölting, 1985, xxi + 365 blz., f87,-, (door overmaking op gironummer 211 47 11 van H. P. Fölting, Frederikstraat 821, 2514 LX 's-Gravenhage) ISBN 90 6231 134 2).

Voor iedereen die zich ooit, direct of indirect, heeft beziggehouden met de geschiedenis van Amsterdam tijdens de Republiek is Elias' *Vroedschap van Amsterdam* (1903-1905) een begrip. Dit genealogisch naslagwerk over de leden van de hoofdstedelijke bovenlaag is voor onderzoekers op velerlei terrein immers een onmisbaar hulpmiddel. Nadat eerder (1887-1903) De Jager in artikelvorm 'De Brielse vroedschap' had gepubliceerd, verschenen nadien, naar het voorbeeld van Elias, nog de 'Vroedschappen' van Zierikzee door De Vos (1931) en van Rotterdam door Engelbrecht (1973). Aan deze reeks kan nu een vijfde werk worden toegevoegd: H. P. Fölting, *De vroedschap 's-Gravenhage 1572-1795*.

Dit boek bevat biografische en genealogische informatie over degenen die tijdens de Republiek lid zijn geweest van de Haagse stadsregering, alsmede over de baljuwen, schouten, pensionarissen, secretarissen en trésoriers van 's-Gravenhage. Over deze in totaal 361 personen geeft de auteur in de eerste plaats de gebruikelijke, over drie generaties uitgestrekte, genealogische basisgegevens. Daarbij zij echter opgemerkt dat de informatie over ouders en schoonouders minimaal is (slechts de namen en ambt en/of beroep) en dat de gegevens over de kinderen — belangrijk voor demografisch onderzoek — niet steeds volledig zijn. Verder werden voor elk van de behandelde personen gegevens bijeengebracht over hun ambten en beroepen, hun opleiding en de door hen bewoonde woningen en buitenplaatsen. In sommige gevallen treft men ook informatie aan over de inkomens- en vermogenspositie van de betrokkenen, hun bibliotheken en kunstcollecties en hun lidmaatschap van sociëteiten en genootschappen. Voor zover een portret van hen bekend is, wordt dit (paginagroot) afgedrukt. Als bijlage is onder meer een lijst van de twintig schepenen van Scheveningen, 1572-1795 opgenomen. Twee indices, een op persoonsnamen en een op geografische namen, maken het werk toegankelijk.

Een historische inleiding waarin de verzamelde basisgegevens worden geanalyseerd ontbreekt; slechts een zeer beknopte schets van de belangrijkste stedelijke regeringsfuncties gaat aan het werk vooraf. Hiervoor, alsmede voor het feit dat hij niet evenveel aspecten als zijn illustere Amsterdamse voorganger in zijn onderzoek heeft kunnen betrekken, verontschuldigt Fölting zich uitvoerig: 'het zou de uitgave van dit werk opnieuw met vele jaren vertraagd hebben' (viii). Daarmee kunnen we alleen maar instemmen, 'want een tweede Elias, die alle facetten te boek stelde en analyseerde, bevindt zich niet in ons midden en is ook niet meer te verwachten' (iv). Met hetgeen ons nu geboden wordt mogen we dan ook meer dan tevreden zijn.

A. J. C. M. Gabriëls

H. A. Diederiks, D. J. Noordam en H. D. Tjalsma, ed., *Armoede en sociale spanning. Sociaal-historische studies over Leiden in de achttiende eeuw* (Hollandse Studiën XVII; Hilversum: Verloren, 1985, 192 blz., f59,-, ISBN 90 70403 18 8).

Deze bundel ('die in bepaalde opzichten in 1978 een voorloper had' (8) met als titel 'een